

دیپلماسی واژه‌ای قدیمی و بسیار پرکاربرد در میان سیاستمداران و صاحبان قدرت سیاسی در انواع مختلف نظام‌های حکومتی در طول تاریخ بوده و قدمتی به عمر تاریخ حکومت‌های بشری دارد. این واژه به صورت سنتی به ارتباط سیاسی میان مقامات رسمی اطلاق می‌شده؛ اما طی سالیان اخیر و با پیشرفت ادبیات علمی روابط بین‌الملل، انواع دیپلماسی مضاف مانند دیپلماسی اقتصادی، دیپلماسی فرهنگی و دیپلماسی دفاعی رواج پیدا کرده است.

یکی از این انواع، «دیپلماسی علمی» است که در ادبیات دانشی عمر طولانی ندارد؛ اما سابقه کاربرد آن طولانی است. در تاریخ معاصر ایران، کاربرد هدفمند آن را به زمان صدارت امیرکبیر و تلاش برای جذب علم و فناوری‌های آن زمان به منظور شتاب به روند توسعه ایران مربوط می‌دانند، اگرچه با رفتن امیر، این کار هم متوقف شد.

دولت سیزدهم هم یکی از اهداف خود در سیاست خارجی را پیشبرد هرچه بیشتر دیپلماسی علمی قرار داده است که در این متن ضمن ارزیابی مشکلات موجود در این حوزه، پیشنهادهایی برای دستیابی به اهداف دولت در این خصوص ارائه می‌شود.

معنای دیپلماسی علمی

در باره تعریف دیپلماسی علمی و مصادیق آن میان افراد مختلف دست‌اندرکار، اختلافات فراوانی وجود دارد و به نظر می‌رسد دلیل آن، بی‌توجهی به

انواع دیپلماسی علمی است که به تعاریف و مصادیق متفاوت منجر شده است. حداقل سه نوع دیپلماسی علمی را می‌توان از هم تمییز داد:

۱. دیپلماسی برای علم: منظور از این نوع دیپلماسی استفاده از توان سیاسی خارجی برای جذب علم و فناوری‌های نوین است. اقداماتی مثل اعزام دانشجویان به خارج، جذب اساتید نخبه و صاحب علم به منظور انتقال علم به داخل و تلاش برای خرید فناوری‌های جدید از مصادیق این‌گونه اقدامات است. اولین تلاش‌های دیپلماسی علمی کشور در دوران معاصر و در دو دهه سال گذشته نیز به همین شکل بوده است. این شیوه هنوز هم در خصوص علوم و فناوری‌های لبه دانش کاربرد فراوانی دارد.

۲. علم برای دیپلماسی: در این حالت از توانایی‌های علمی برای تأمین هرچه بیشتر اهداف سیاست خارجی و منافع ملی بهره‌برداری می‌شود و از انتقال علم و فناوری، سکویی برای تأمین منافع اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و حتی امنیتی ایجاد می‌شود. دادن هدایای فناورانه مثل میکروسکوپ پیشرفته به برزیل، ایجاد کارخانه‌های نیازمند فناوری در ونزوئلا و انجام پروژه‌های صنعتی و فناورانه در عراق از مصادیق این موضوع است. طی سال‌های اخیر و با پیشرفت شگرف کشور در حوزه علم و فناوری، این قابلیت برای سیاست خارجی فراهم شده